



ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А.М. Готовність учителя фізики до організації інноваційної діяльності учнів у навчальному процесі : зміст та структура поняття / А.М. Андреев // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – Вип. 50(103). – С. 297–305.
2. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. ... д. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І.В. Гавриш ; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 44 с.
3. Анисимов Н.М. Теоретические и экспериментальные основы технологии обучения студентов изобретательской и инновационной деятельности: дисс. ... д. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н.М. Анисимов ; Липецкий государственный педагогический университет. – М., 1998. – 413 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : [навчальний посібник] / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Шарко В.Д. Орієнтовне навчання фізики : технологічний аспект / В.Д. Шарко // Фізика та астрономія в рідній школі. – 2015. – № 5(122). – С. 12–17.
6. Вайндорф-Сисоева М.Е. Организация виртуальной образовательной среды в подготовке педагогических кадров к инновационной деятельности : автореф. дисс. ... д. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / М.Е. Вайндорф-Сисоева ; Московский государственный областной университет. – М., 2009. – 50 с.
7. Методологія наукової діяльності : [навчальний посібник] / Д.В. Чернілевський, О.Є. Антонова, Л.В. Барановська та інші ; за ред. Д.В. Чернілевського. – 2-е вид. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
8. Андреев А.М. Методичні основи підготовки майбутнього вчителя фізики до розробки і впровадження інноваційних технологій навчання / А.М. Андреев, О.І. Іваницький, С.П. Ткаченко // Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – Вип. 3. – Запоріжжя : ЗОШПО, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip3.html.
9. Сластенин В.А. Педагогика : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов ; под. ред. В.А. Сластенина. – 7-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 576 с.
10. Ковалева Т.М. Инновационная школа : аксиомы и гипотезы / Т.М. Ковалева. – М. : Издательство Московского психолого-социального института ; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2003. – 256 с.

УДК 378.147:014:623

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ СПОРТИВНИХ ІГОР ЯК ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ ВИХОВАННЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО СПОРТУ

Богдановський І.В., аспірант кафедри теорії та методики фізичної культури та спорту
Запорізький національний університет

У статті порушено проблему пошуку теоретичних і методичних засад застосування спортивних ігор як ефективного засобу виховання в дітей дошкільного віку позитивного ставлення до спорту. Показано, що спортивні ігри треба вводити за спрощеними правилами, але коли діти вже самостійно організують рухливі ігри. Виокремлено, що, крім практичних занять спортивними іграми, які формують і розвивають основні види рухів і фізичних якостей, варто проводити теоретичні заняття з дітьми.

Ключові слова: виховання дітей, дошкільний вік, теоретичні засади, методичні засади, спортивні ігри.

В статті розглядається проблема пошуку теоретичних і методичних засад застосування спортивних ігор як ефективного засобу виховання у дітей дошкільного віку позитивного ставлення до спорту. Показано, що спортивні ігри необхідно вводити з упрощеними правилами і тоді, коли діти вже можуть самостійно організовувати подвижні ігри. Зазначено, що, крім практичних занять спортивними іграми, які формують і розвивають основні види рухів і фізичні якості, слід проводити теоретичні заняття з дітьми.

Ключевые слова: воспитание детей, дошкольный возраст, теоретические основы, методические основы, спортивные игры.



Bohdanovskiy I.V. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE USE OF SPORTS GAMES AS AN EFFECTIVE MEANS OF RAISING A POSITIVE ATTITUDE TOWARDS SPORTS IN CHILDREN OF PRE-SCHOOL AGE

The article deals with the problem of searching theoretical and methodical foundations for the use of sports games as an effective means of educating children of preschool age for a positive attitude toward sport. It is shown that sports games need to be introduced with simplified rules and when children can already independently organize action games. It is noted that in addition to practicing sports games, which form and develop the main types of movements and physical qualities, it is necessary to conduct theoretical studies with children.

Key words: education of children, preschool age, theoretical bases, methodical bases, sports games.

Постановка проблеми. У національній доктрині освіти в Україні однією з основних цілей визначено виховання здорового способу життя, розвиток дитячого та юнацького спорту.

Одним із пріоритетних напрямів реалізації стратегії дошкільної освіти в сучасних умовах є збереження і зміцнення здоров'я дітей у системі закладів дошкільної освіти засобами фізичної культури і спорту, активного розвитку здоров'язберігаючого середовища.

Введення Закону «Про освіту» (2017 р.) обумовлює перехід освіти дітей дошкільного віку на якісно новий рівень, оскільки не тільки встановлює норми і вимоги до загальної структури освітньої програми, але і дозволяє формувати зміст з урахуванням інтересів учасників освітнього процесу.

Отже, освітня галузь «Фізичне виховання і спорт» охоплює такі пріоритетні напрями організації життєдіяльності дітей [2; 7]:

- оволодіння руховою діяльністю, зокрема й пов'язаною з виконанням вправ, прямованих на розвиток фізичних якостей, формування початкових уявлень про деякі види спорту, оволодіння рухливими іграми із правилами; становлення цілеспрямованості та саморегуляції в руховій сфері;

- оволодіння елементарними нормами і правилами здорового способу життя, становлення цінностей здорового способу життя.

У зв'язку із зазначеним, у дитячому навчальному закладі необхідно формувати в дошкільнят стійкий інтерес до спортивних ігор, спортивних вправ, бажання використовувати їх в самостійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі відомо, що велику роль у фізичному розвитку дітей різного віку відіграють спортивні ігри та вправи. Вони сприяють удосконаленню діяльності основних фізіологічних систем організму – нервової, серцево-судинної, дихальної, поліпшенню фізичного розвитку, вихованню морально-вольових якостей. Як вказують дослідники, дуже цінно, що заняття спортивними іграми і вправами можуть сприяти вихованню в дошкільнят позитивних рис характеру, створювати сприятливі умови для виховання дружніх відносин в колективі [2; 5].

У літературі з теорії та методики фізичного виховання і розвитку дитини (Л.П. Сущенко, 2002 р.; Б.М. Шиян, 2002 р.; Л.О. Демінська, 2004 р.; Т.Ю. Круцевич, 2006 р.; А.П. Конох, 2012 р.) підкреслюється, що рухливі ігри з елементами спорту дозволяють дитині дошкільного віку опанувати різноманітні, досить складні види дій, проявляти самостійність, активність, творчість.

Сьогодні існують дослідження (Е.С. Вільчківський, 1996 р.; Г.Б. Жигadlo, 2014 р.; Г.М. Дембровська, 2017 р.), які свідчать про те, що під час навчання дітей елементами спортивних ігор можна вирішити такі завдання: формування в дітей дошкільного віку стійкого інтересу до ігор з елементами спорту, спортивних вправ, бажання використовувати їх в самостійній діяльності; збагачення рухового досвіду новими руховими діями; навчання правильній техніці виконання елементів спортивних ігор; виховання позитивних морально-вольових якостей в спортивних іграх і формування звички до здорового способу життя.

Практика показує, що діти дошкільного віку з великим задоволенням займаються фізичною культурою і на початках різних видів спорту. Велику зацікавленість у них викликають спортивні ігри – баскетбол, футбол, волейбол, настільний теніс, бадмінтон, хокей та ін. [3; 10].

У спортивній і педагогічній літературі описано зміст, методику навчання спортивним вправам і елементам спортивних ігор, проте більшість педагогів не мають компетенцій до навчання дітей тієї чи іншої гри і найчастіше обмежуються тим, що виносять на прогулянку спортивне обладнання та надають дітям повну самостійність у його використанні [6; 8; 9].

Аналізуючи літературні джерела, можна зробити висновок, що навчання дітей елементам спортивних ігор має мати на меті досягнення сприятливого фізичного розвитку і різнобічної рухової підготовленості дітей, а також ознайомлення дітей зі спортивними іграми в доступній формі. Основна увага має бути спрямована не на спеціальну підготовку, а на створення загальних передумов для подальшого позитивного ставлення до спорту.



Постановка завдання. Метою дослідження стало вивчення значення спортивних ігор як ефективного засобу виховання в дітей старшого дошкільного віку позитивного ставлення до спорту.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Розглянути види спортивних ігор, адаптованих для дітей дошкільного віку (елементи баскетболу, футболу, бадмінтону, настільного тенісу, хокею).

2. Визначити місце і значення спортивних ігор у дитячому навчальному закладі та вивчити особливості проведення спортивних ігор із дошкільнятами.

Дослідження виконується в межах плавної теми науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету «Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, спорту і туризму» (номер державної реєстрації 0115U004337).

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час дослідження ми зважали на те, що спортивні ігри відносяться до складних рухливих ігор [11]. Це види ігрових змагань, основою яких є різні технічні і тактичні прийоми влучення в процесі протиборства у ціль спортивним снарядом (зазвичай їм є м'яч, метою – ворота, майданчик тощо – *І. Б.*), водночас зміст і організація спортивних ігор регламентуються офіційними правилами. Більшість спортивних ігор є комплексом природних рухів, фізичних вправ (біг, стрибки, метання, удари – *І. Б.*), що виконуються гравцем або взаємодіючими партнерами в боротьбі із суперником і спрямовані на створення ігрових ситуацій, які в результаті забезпечують перемогу.

Якісні перетворення моторної сфери дітей у старшому дошкільному віці відбуваються на основі вдосконалення почуттів і рухів, розвитку рухових здібностей. Дітям даного віку треба надавати можливість проявити свої здібності, вміння різноманітно використовувати свій руховий досвід. Водночас дуже важливо, щоб дитина самостійно знаходила рішення, виявляла ініціативу, творчість, відчувала себе вільною.

Як показало вивчення практики фізичного виховання в дошкільному навчальному закладі, елементарних рухливих ігор для вирішення цих завдань явно недостатньо. Зацікавленість іграми, що містять складнокоординаційні рухові дії, обумовлена біологічно і пов'язана з якісними змінами розвитку організму дитини.

Основною ознакою спортивних ігор є спільність оздоровчих, освітніх і виховних

завдань, що викликає емоційний підйом, можливість вдосконалення рухів. Однак, якщо в рухливих іграх діти використовують різнобічні дії, проявляючи водночас творчу ініціативу, то в іграх з елементами спортивних ігор існує деяке обмеження руху, обумовлене специфікою і точністю техніки рухових дій такої гри. Умови проведення ігор вимагають підготовленого місця, розмітки майданчика, відповідного обладнання, інвентаря. У зазначених іграх діти отримують правильні навички, що відповідають загальним вимогам техніки спортивних ігор, що виключає переучування надалі і важливо для підготовки до школи.

Надзвичайно важливо враховувати розвиваючу роль радості, сильних переживань, незгасаючий інтерес до результатів гри. Захопленість дитини грою підсилює фізіологічний стан організму, знімає нервову напругу, допомагає вільному вираженню емоцій.

Спираючись на наявну класифікацію спортивних ігор, можна сказати, що більшість із них відносяться до складних ігор великої рухливості з бігом, стрибками, метаннями і формуванням всіх основних фізичних якостей. Отже, спортивні ігри вимагають хорошого рівня розвитку основних рухів і фізичних якостей.

Основні рухи – це життєво необхідні для людини рухи, якими вона користується у своїй різноманітній діяльності: ходьба, біг, стрибки, метання, лазіння; постійним, необхідним компонентом цих рухів є відчуття рівноваги. Основні рухи мають динамічний характер, вони залучають до роботи велику кількість м'язів і підвищують життєдіяльність всього організму, активізуючи всі фізіологічні процеси. Отже, вони цілісно впливають на організм, сприяючи фізичному розвитку й оздоровленню дитини.

Серед основних видів рухів, найбільш важливих у спортивних іграх, варто виокремити біг – це футбол, гандбол; стрибки – волейбол, баскетбол; метання – гандбол, баскетбол, хокей.

Фізичні якості – це вроджені морфофункціональні якості, завдяки яким можлива фізична активність людини, що одержує свій повний прояв у доцільній руховій діяльності. До основних фізичних якостей відносять м'язову силу, швидкість, витривалість, гнучкість і спритність. Стосовно динаміки зміни показників фізичних якостей вживаються терміни «розвиток» і «виховання». Термін «розвиток» характеризує природний перебіг змін фізичної якості, а термін «виховання» передбачає активний і спрямований вплив на зростання показників фізичної якості [1; 4; 9].



Серед фізичних якостей, найбільш важливих у спортивних іграх, – швидкість (футбол, хокей, гандбол, настільний теніс, бадмінтон), спритність (городки, бадмінтон, баскетбол), витривалість (футбол, хокей, гандбол), сила (хокей, регбі) і гнучкість (настільний теніс, бадмінтон).

Отже, для успішних занять спортивними іграми дітям старшого дошкільного віку варто вдосконалювати основні види рухів і фізичних якостей, насамперед, необхідних для даної спортивної гри.

Порівняно зі справжніми спортивними іграми, ігри для дошкільнят спрощені за змістом, правилами, кількістю учасників, введенням завдань на колективне змагання. Враховуються фізичний розвиток та індивідуальні особливості дітей.

Спортивні ігри проводилися на заняттях із фізичного виховання, а також на прогулянках. На кожен місяць планували 3–4 нові гри і повторення вже знайомих ігор. Пояснення нової гри дітям давали як на заняттях, так і на прогулянці. Педагог пояснював зміст і правила гри, показував, де повинні знаходитися гравці і як діяти. Щоб діти навчилися грати самостійно, ігри повторювали (для засвоєння правил гри, прийомів виконання ігрових дій). Всіляко заохочували організацію ігор самими дітьми, задовольняли цікавість дітей до улюблених ігор, пропонуючи для них нові ігрові атрибути, спортивний інвентар. Знаючи індивідуальні особливості дітей, педагог регулював їхню рухову активність і по-різному оцінював їхні дії. Малорухливим дітям доручав провідні ролі і залучав до виконання спеціальних вправ, хвалив за добре виконане завдання і прояв рішучості; легко збудливих стримував, нагадував про виконання правил.

З огляду на те, що діти цього віку виявляють цікавість не тільки до процесу виконання руху, а й до якості та результату вправ, тренер-викладач організував ігри з елементами змагань.

Перш ніж розпочати систематичне навчання дітей спортивних ігор, знайомили їх із різними видами спорту, спортсменами, проводили екскурсію або цільову прогулянку на дворовий, шкільний стадіон, розглядали ілюстрації, щоб викликати інтерес, сформувані бажання займатися спортом.

Другим етапом нашого дослідження стало накопичення досвіду дітей щодо взаємодії із предметами: ракеткою, м'ячем, кеглями тощо. Для цього в спортивних куточках груп розміщували згадане обладнання і давали можливість самостійно маніпулювати цими предметами.

На третьому етапі відбувалось навчання спортивним вправам і елементам спортив-

них ігор. Спортивні ігри та вправи в дошкільному закладі використовували в різні періоди дня. Вранці, приймаючи дітей, залучали до розваг невеликі групи дітей, залежно від їхнього стану. Діти, які рано встають і пішки йдуть до дитячого садка, досить бадьорі, із задоволенням виконували певні рухи. А тих, які встають пізно, приходять іноді сонні, мляві і не виявляють бажання рухатися, залучали до рухової діяльності поступово. Враховували фізіологічні аспекти, тому вранці не використовували спортивні ігри, що викликають сильне емоційне збудження або потребують великих витрат фізичної енергії. Це буде виснажувати дітей, знизить їхні можливості в оволодінні знаннями, навичками і вміннями на заняттях. На денній прогулянці застосовували спортивні ігри та вправи з максимальним фізіологічним і емоційним навантаженням. У цей час дня вивчали основи техніки видів спорту, які будуть провідними в наступному і поточному сезонах. На денній прогулянці спортивним іграм приділяли більше уваги, ніж в усі інші періоди дня.

Було встановлено, що в роботі з дошкільнятами можна використовувати такі спортивні ігри, в яких би максимально доступні фізичні навантаження чергувалися з мінімальними або з розслабленням м'язів. Це спортивні ігри, в які входять основні рухи – ходьба, біг, стрибки, кидання, ловля, метання м'яча. Саме такий характер мають спортивні ігри – бадмінтон, настільний теніс, городки, баскетбол, волейбол, футбол.

Оскільки дошкільнята не здатні регулювати величину фізичних навантажень, не вміють самостійно освоювати фізичні вправи, передбачені програмою, їм потрібна допомога тренера-педагога і вихователя. Тому педагог обов'язково повинен знати техніку виконання вправ і елементів спортивних ігор. Якість організації та проведення спортивних ігор залежить від психологічної готовності фахівця до цієї діяльності, його педагогічних знань, досвіду і вміння спілкуватися з дітьми. Щирість і доброзичливість, життєрадісність і відкритість, співпереживання і вміння допомогти, помітити успіхи – ось ті якості, які притягують дітей, викликають їхню симпатію і повагу до тренера-викладача, а іноді є головним мотивом участі в грі.

Висновки із проведеного дослідження. У статті показано, що ігри з елементами спортивних ігор вимагають більшої, ніж у рухливих іграх, зібраності, організованості, спостережливості, певної, доступної дітям техніки рухів, швидкої рухової реакції. Тому ігри підбираються з урахуванням віку, стану здоров'я, індивідуальної схильності



й інтересів дитини. Спортивні ігри мають бути в старших групах дитячого навчального закладу та практикуватися за спрощеними правилами. Вони запроваджуються тоді, коли діти вже самостійно організують рухливі ігри.

Значення навчання елементам спортивних ігор полягає в тому, що спортивні ігри сприяють вдосконаленню діяльності фізіологічних систем організму (нервової, серцево-судинної, дихальної), поліпшенню фізичного розвитку, фізичної підготовленості дітей, вихованню позитивних морально-вольових рис характеру, створюють сприятливі умови для виховання дружніх відносин в колективі, взаємодопомоги, формують інтерес до фізичної культури, потреби до самостійних занять, задовольняють біологічну потребу в рухах, виховують любов до спорту.

Крім практичних занять спортивними іграми, які формують і розвивають у дітей старшого дошкільного віку основні види рухів і фізичних якостей, варто проводити і теоретичні заняття з дітьми.

Теоретичні заняття, присвячені спортивним іграм (бесіди, перегляд кіно- і відеофільмів, читання книг тощо – *І. Б.*) повинні супроводжуватися подальшим обговоренням, у процесі якого дошкільнята гаряче і зацікавлено висловлюють свої думки, захищають і відстоюють свої погляди, що є корисною формою морального, естетичного, вольового виховання, виховання позитивного ставлення до спорту.

У результаті проведеної роботи варто зазначити, що ми спостерігаємо, що в дітей зріс інтерес до спортивних ігор, вони менше хворіють, багато вихованців стали відвідувати спортивні секції гімнастики, футболу, хокею, фігурного катання.

Перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі вбачаємо у визначенні та розробленні педагогічних умов, спрямованих на стимулювання професійного зростання майбутніх тренерів-викладачів і виховання їхньої творчої активності щодо застосування спортивних ігор в роботі з дітьми дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вільчковський Е.С. Розвиток у дошкільників інтересу до занять фізичними вправами / Е.С. Вільчков-

ський, Н.Ф. Денисенко // Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції : Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні. – Київ ; Луцьк, 1996. – С. 34–37.

2. Дембровська Г.М. Фізичне виховання учнів у школах і позашкільних закладах як історико-педагогічна проблема / Г.М. Дембровська // Педагогічні науки : зб. наук. праць ; за ред. В.Л. Федяєва, Н.В. Слюсаренка та ін.. – Херсон, 2017. – № 75. – С. 23–31.

3. Демінська Л.О. Міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.О. Демінська ; Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2004. – 29 с.

4. Железняк Ю.Д. Готовить будущих учителей еще за школьной партией / Ю.Д. Железняк, В.А. Голубев // Физическая культура в школе. – 1993. – № 4. – С. 63–64.

5. Кушнір В.В. Підвищення психофізіологічного стану дітей молодшого шкільного віку засобами настільного тенісу : автореф. дис. ... канд. наук із фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура; фізичне виховання різних груп населення» / В.В. Кушнір ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2016. – 19 с.

6. Лісневська Н.В. Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Н.В. Лісневська ; Інститут проблем виховання НАПН України. – Київ, 2016. – С. 20–22.

7. Сопотницька О.В. Формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до тренерської діяльності в ігрових видах спорту : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О.В. Сопотницька ; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. – Хмельницький, 2016. – 20 с.

8. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : [монографія] / Л.П. Сущенко. – Запоріжжя, 2003. – 349 с.

9. Сущенко Т.І. Управління позашкільним педагогічним процесом : [посібник] / Т.І. Сущенко. – Запоріжжя, 1994. – 80 с.

10. Худолій О.М. Програма курсу «Педагогіка фізичного виховання» / О.М. Худолій, О.В. Іващенко // Теорія та методика фізичного виховання. – 2012. – № 8. – С. 10–14.

11. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.М. Шиян. – Ч. 2. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2002. – 248 с.